

ทันตแพทยศาสตร์ของไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน:
กรณีศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ 3 สถาบัน
Perspectives of Dentistry Education in Thailand towards ASEAN
Community: a Case Study

วัชรินทร์ จงกลสถิต
watcharin.c@rsu.ac.th
มหาวิทยาลัยราชบุรี

ABSTRACT

Introduction:

The ASEAN community has caused the Mutual Recognition Agreement on Dental Practitioner which facilitate the free-flow movement. In addition to the impact on the dental profession, it also affects the higher education institutes which produce dental graduates in Thailand. Therefore, the Faculties of Dentistry need to prepare all aspects of the educational administration for supporting the ASEAN community. This research aimed to study and compare the educational administration among Faculties of Dentistry for ASEAN Community by performing a qualitative research, using case studies of 3 dental faculties. The administrators, faculty members, and dental students were interviewed. The content analysis of the self-assessment reports (SAR), quality assurance reports, curriculums and annual reports were performed.

The 3 dental faculty, Khonkean University, Prince of Songkla University, and Rangsit University, have prepared the admission system which accommodate the foreign students who are able to communicate in Thai to study in DDS. Program. Moreover, they developed educational strategies to advance the English skills such as increasing the number of courses in English, teaching in English and exchanging students. Preparing the quantity and quality of faculty members by developing in academic, profession, and instruction brings the competitive advantage. Managing learning style by the variety processes is to achieve the student-centered education. Extracurricular activities helped dental students developed their skills and competencies of the international standard dental professionals including the abilities to collaborate with other professionals. The 3 dental faculties have prepared the admission systems, curriculums, instruction methods, extracurricular activities, and instructor development system to produce the dental graduates who have the expected competencies and abilities to work in ASEAN community.

Keywords: Dentistry, ASEAN Community, a Case Study

บทคัดย่อ

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนก่อให้เกิดการจัดทำข้อตกลงการยอมรับร่วมวิชาชีพทันตแพทย์ (MRA on Dental Practitioner) เพื่อเอื้อต่อการเคลื่อนย้ายอย่างเสรี ซึ่งนอกจากจะเกิดผลกระทบต่อวิชาชีพทันตกรรมและระบบบริการสุขภาพช่องปากแล้วยังส่งผลต่อสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบัณฑิตทันตแพทย์ของไทยซึ่งต้องเตรียมความพร้อมในการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ เพื่อรองรับประชาคมอาเซียนการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษาของคณะทันตแพทยศาสตร์ของไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน โดยออกแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการจัดทำกรณีศึกษาคณะทันตแพทยศาสตร์ 3 สถาบัน สัมภาษณ์ผู้บริหาร คณาจารย์ และนักศึกษา รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสารรายงานการประเมินตนเองเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน รายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาโดยคณะกรรมการประเมิน หลักสูตร และรายงานประจำปี

คณะทันตแพทยศาสตร์ ทั้ง 3 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยรังสิต มีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ทั้งระบบการรับนักศึกษาที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาชาวต่างชาติที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ เข้ามาศึกษาในหลักสูตร รวมทั้งมีการพัฒนากลยุทธ์การสอนที่ช่วยเสริมสร้างทักษะทางภาษาอังกฤษ อาทิ การเพิ่มจำนวนรายวิชาภาษาอังกฤษ การจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ และการแลกเปลี่ยนนักศึกษา เตรียมความพร้อมด้านปริมาณและคุณภาพของอาจารย์ประจำโดยกระบวนการพัฒนาคณาจารย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน มีการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางด้วยกระบวนการที่หลากหลาย ร่วมกับมีกิจกรรมพัฒนานักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีทักษะและความพร้อมประกอบวิชาชีพทันตกรรมตามมาตรฐานสากล รวมทั้งมีความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ทันตแพทยศาสตร์, การจัดการศึกษา, ประชาคมอาเซียน

บทสรุปงานวิจัย

บทนำ

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ทำให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมตัวกันเป็นประชาคมเดียวกันผ่านเสาหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียนส่งผลต่อระบบบริการสุขภาพของโลก (Acuin et al., 2011) และการค้าเสรีบริการด้านสุขภาพที่ประเทศต่างๆ ได้กำหนดวิสัยทัศน์ที่จะเป็นศูนย์กลางบริการด้านสุขภาพ รวมทั้งประเทศไทย (อัญชนา ณ ระนอง, 2554) ขณะที่กรอบความตกลงของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่เกี่ยวกับการค้าบริการสุขภาพนั้นมุ่งส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของการสินค้า บริการ เงินทุน การลงทุน และบุคลากรวิชาชีพด้านสุขภาพ มีการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมวิชาชีพใน 3 สาขาด้านบริการสุขภาพคือ พยาบาล แพทย์ และทันตแพทย์

ทันตแพทย์เป็นวิชาชีพที่มีบทบาทสำคัญต่อการดูแล และให้การรักษาสุขภาพช่องปากและระบบบดเคี้ยวของมนุษย์ มีจุดเริ่มต้นจากช่างทำฟันชาวศรีลังกา และชาวจีน (เพ็ญแจ ลภยั้ง, 2554) แล้วจึงริเริ่มจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบโดยจัดตั้งแผนกทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อปี พ.ศ.2483 เป็นสถาบันผลิตทันตแพทย์แห่งแรกของประเทศไทย จนปัจจุบันมีสถาบันที่เปิดสอนวิชาทันตแพทยศาสตร์ 12 สถาบัน เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ 10 สถาบัน และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2 สถาบัน (ทันตแพทยสภา, 2558) มีทันตแพทย์ในประเทศไทยเป็นจำนวน 12,600คน (สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย, 2558) คิดเป็นสัดส่วนทันตแพทย์ 1 คน ต่อประชากร 5,169คน (สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย, 2558) วิชาชีพทันตกรรมของไทยได้รับ

การกำกับดูแลโดยทันตแพทยสภา (T. Komabayashi, Srisilapanan, Korwanich, & Bird, 2007) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวิชาชีพ

ทันตแพทยสภาของไทยได้ร่วมจัดทำข้อตกลงการยอมรับร่วมวิชาชีพทันตกรรมเพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายผู้ประกอบการวิชาชีพทันตกรรม โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ให้บริการทางทันตกรรม อันจะเป็นการสร้าง ความมั่นใจว่าหากมีการเคลื่อนย้ายผู้ประกอบการวิชาชีพแล้ว ผู้ประกอบการวิชาชีพทันตกรรมที่เคลื่อนย้ายจากประเทศหนึ่ง สู่ประเทศหนึ่งจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการประกอบวิชาชีพอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามข้อตกลงการยอมรับร่วม วิชาชีพที่เกิดขึ้นยังไม่มีสภาพบังคับอย่างเข้มงวด เพราะกฎหมายของแต่ละประเทศยังไม่สอดคล้องกัน (พิศาล เทพ สิทธา, 2556)

นอกจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของทันตแพทย์แล้ว ยังเอื้อให้เกิดการ เคลื่อนย้ายของผู้รับบริการชาวต่างชาติเข้ามาใช้บริการในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การจัดการศึกษาเพื่อ ผลิตทันตแพทย์ต้องมีเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผลที่อาจเกิดขึ้น มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพทางวิชาการและ วิชาชีพ มีทักษะพร้อมในการทำงาน มีจิตอาสาและความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเอื้อให้เกิดความได้เปรียบในการ แข่งขันในตลาดแรงงานเสรี (วิภาดา วรรณวิเศษ, 2555) เช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ๆ ที่มีการเตรียมความพร้อมใน การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ไกรวุฒิ เกียรติโกมล อาวุธ ศรีสุกรี และมยุรี สิงห์ไข่มุกข์, 2555; พิศาล เทพ สิทธา, 2556; วิจิตร ศรีสุพรรณ สุจิตรา เหลืองอมรเลิศ และกฤษฎา แสงดี, 2555)

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาเพื่อผลิตทันต แพทย์ของประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน และเปรียบเทียบการจัดการศึกษาเพื่อผลิตทันตแพทย์ของ ประเทศไทยจากกรณีศึกษาทั้ง 3 สถาบัน โดยมุ่งหวังให้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์ใน ประเทศไทย องค์การวิชาชีพ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการเตรียมความพร้อมและกำหนดทิศทาง นโยบาย และกลยุทธ์การผลิตบัณฑิตทันตแพทย์ของประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาการจัดการศึกษาของคณะทันตแพทยศาสตร์ของไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน
2. เปรียบเทียบการจัดการศึกษาของคณะทันตแพทยศาสตร์ของไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีหน่วยศึกษาเป็นคณะทันตแพทยศาสตร์ 3 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่นซึ่งเป็นคณะทันตแพทยศาสตร์ของรัฐที่มีขนาดใหญ่ (จำนวนนักศึกษารับเข้า ปีละ > 80 คน) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ซึ่งเป็นคณะทันตแพทยศาสตร์ของรัฐที่มีขนาดเล็ก (จำนวนนักศึกษารับเข้าปีละ < 80 คน) และมหาวิทยาลัยรังสิตซึ่งเป็นคณะทันตแพทยศาสตร์เอกชนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการ สัมภาษณ์เชิงลึก (Depth interview) ผู้บริหารคณะทันตแพทยศาสตร์ คณาจารย์ และนักศึกษาทันตแพทย์ 3 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นตัวแทนของคณะทันตแพทยศาสตร์ของรัฐขนาดใหญ่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นตัวแทนของคณะทันตแพทยศาสตร์ของรัฐขนาดเล็ก และมหาวิทยาลัยรังสิตซึ่งเป็น มหาวิทยาลัยเอกชน ร่วมกับการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยวิเคราะห์รายงานการประเมินตนเอง เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษายกในระหว่างปีการศึกษา 2554-2556 รายงานการประเมินคุณภาพการศึกษายกใน โดยคณะกรรมการประเมิน หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต และรายงานประจำปี

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ประกอบด้วย (1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสำหรับสัมภาษณ์ ผู้บริหาร คณาจารย์ และนักศึกษาทันตแพทย์ โดยครอบคลุมประเด็นด้านต่างๆ ได้แก่ ระบบการรับนักศึกษา การ จัดการเรียนการสอน และกิจกรรมการพัฒนานักศึกษา และ (2) แบบวิเคราะห์เอกสาร สำหรับการวิเคราะห์

รายงานการประเมินตนเองเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา รายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในของ
คณะกรรมการประเมิน หลักสูตร และรายงานประจำปี

ผลการศึกษา

สรุปและอภิปรายผล

การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 กำหนดให้เปิดเสรีด้านการบริการสุขภาพ ซึ่งจะส่งผลวิ
ชีพด้านสุขภาพต่าง รวมทั้งวิชาชีพทันตกรรม ซึ่งได้จัดทำข้อตกลงการยอมรับร่วมวิชาชีพขึ้นเพื่อเอื้อต่อการ
เคลื่อนย้ายอย่างเสรีของผู้ประกอบวิชาชีพ ดังนั้นทันตแพทย์ องค์การวิชาชีพทันตกรรม รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาที่
มีบทบาทในการผลิตทันตแพทย์ของไทย จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว

ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพการผลิตบัณฑิตทันตแพทย์ของไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน โดยจัดทำกรณศึกษา
การจัดการศึกษาของคณะทันตแพทยศาสตร์ของไทย 3 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยรังสิต พบว่า คณะทันตแพทยศาสตร์ 3 สถาบันได้กำหนดประเด็น
เกี่ยวกับความเป็นนานาชาติและมาตรฐานสากลไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของคณะ พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ทักษะ
การวิจัย ทักษะทางสังคม รวมทั้งจัดกิจกรรมให้นักศึกษาเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ รวมทั้ง
ยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม อันจะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้ประกอบวิชาชีพทันต
กรรมในประชาคมอาเซียนที่ปราศจากพรมแดน

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยกำหนด
ประเด็นการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของคณะ มีความร่วมมือทางวิชาการร่วมกับสถาบันผลิต
ทันตแพทย์ของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง ผลิตบัณฑิตให้มีสมรรถนะทางด้านคลินิกร่วมกับ
การวิจัย มีการส่งเสริมสนับสนุนให้นักศึกษาทันตแพทย์ได้มีโอกาสนำเสนอผลงานวิจัยในระดับนานาชาติ นอกจากนี้
ยังมีกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์และศิษย์เก่าสัมพันธ์ ซึ่งจะทำให้นักศึกษามีสมรรถนะสูง มีโลกทัศน์ที่กว้าง เป็นผู้ที่มีความ
“พร้อมทำงาน” ดังปรัชญาการผลิตบัณฑิตของคณะ

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกับ
มหาวิทยาลัยแห่งชาติมาลายา และมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ โดยมีกิจกรรมร่วมทั้งทางด้านวิชาการและการ
พัฒนานักศึกษาอย่างต่อเนื่อง มุ่งสร้างความเป็นเลิศด้านวิชาการโดยการกำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาคณาจารย์ให้
มีความก้าวหน้าทางวิชาการเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีความร่วมมือกับโรงพยาบาลต่าง ๆ ในภาคใต้ที่จะผลิตบัณฑิต
เพื่อตอบสนองความต้องการของพื้นที่

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต เตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยการ
ออกแบบระบบการรับนักศึกษาที่มีช่องทางสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนานาชาติ หรือหลักสูตร
ต่างประเทศ มีการออกแบบหลักสูตรแบบทวิภาษามุ่งผลิตทันตแพทย์ที่มีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างดีมาก
จัดรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในระดับคลินิกที่เป็นแบบคลินิกทันต
กรรมบริบูรณ์ซึ่งมุ่งพัฒนาให้นักศึกษามีทักษะการคิดขั้นสูง สามารถให้การรักษาทันตกรรมอย่างถูกต้องตามหลัก
วิชาการ และได้มาตรฐานสากล

คณะทันตแพทยศาสตร์ในประเทศไทยรับนักศึกษาจากผู้สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโดย
การคัดเลือกจากการสอบข้อเขียนเพื่อประเมินความพร้อมในการเข้าศึกษา จึงมีการแข่งขันสูงเช่นเดียวกับประเทศอื่น
(Huang, Bian, Tai, Fan, & Kwan, 2007; Takashi Komabayashi, Razak, & Bird, 2007) อย่างไรก็ตาม แม้
ในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตจะเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติที่สามารถสื่อสารในภาษาไทยได้อย่างดีเข้าศึกษา
ได้ แต่ในการคัดเลือกนั้นส่วนใหญ่จะต้องผ่านการสอบคัดเลือกและแข่งขันกับผู้สมัครที่เรียนหลักสูตรการศึกษาชั้น
พื้นฐาน นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนยังคงใช้ภาษาไทยเป็นหลัก หากแต่เพิ่มรายวิชาภาษาอังกฤษหรือสอนใน
บางรายวิชาหรือบางหัวข้อเป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้นักศึกษามีทักษะทางภาษาอังกฤษที่ดีขึ้น หากแต่เน้นทักษะการ

อ่าน ซึ่งควรเพิ่มการฝึกทักษะการพูดให้เพิ่มมากขึ้นเพื่อให้สามารถใช้ได้จริง (ณตพล ศุภณัฐเศรษฐกุล, 2557) รวมทั้งควรมีกิจกรรมที่เสริมสร้างความเข้าใจในความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานหรืออยู่ร่วมกันได้ (ชาญณรงค์ สักขยอุทธ์ และเซเม พัทณี, 2557)

หลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตของทั้ง 3 สถาบัน มีปรัชญาที่คล้ายคลึงกันในการผลิตบัณฑิตทันตแพทย์ที่มีทักษะทางวิชาชีพ มีจรรยาบรรณ และสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานผู้ประกอบการวิชาชีพทันตกรรมซึ่งกำหนดเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาโดยทันตแพทยสภา นอกจากนี้ทันตแพทยสภาได้เข้ามากำกับดูแลคุณภาพการจัดการศึกษา ทั้งทางด้านหลักสูตรและความพร้อมของสถาบัน นอกจากนี้ยังกำหนดให้นักศึกษาทันตแพทย์ทุกคนต้องสอบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจึงจะสามารถประกอบวิชาชีพได้

การจัดการเรียนการสอนของคณะทันตแพทยศาสตร์เน้นการพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพโดยจัดการเรียนการสอนทั้งภาคบรรยาย การฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการและหุ่นทันตกรรมจำลอง การฝึกรักษาในคนไข้จริงภายใต้การกำกับดูแลของอาจารย์ การศึกษาและดำเนินโครงการส่งเสริมสุขภาพช่องปากและป้องกันโรคในชุมชน รวมทั้งการทำโครงการวิจัย มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางผ่านการจัดการศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Fincham & Shuler, 2001; Rohlin, Petersson, & Svensater, 1998) ซึ่งจะสร้างเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง (Hendricson et al., 2006; Tu, Yu, Wu, Li, & Kwon, 2012) มีการจัดการศึกษาเน้นเกี่ยวกับอวัยวะในช่องปากและฟันโดยเฉพาะเพื่อให้สามารถทำหัตถการตัวในและนอกช่องปากได้ ในขณะที่การจัดการศึกษาเพื่อผลิตทันตแพทย์ในสาธารณรัฐประชาชนจีนเน้นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อผลิตทันตแพทย์ยังคงใช้การบรรยายเป็นแนวทางหลัก (Wu, Zhang, Jiang, & Guo, 2010) โดยยึดแนวคิดโอบุสริวิทยาซึ่งมีการผสมรายวิชาทางแพทยศาสตร์เช่นเดียวกับในประเทศในยุโรปบางประเทศ (Bucur, Shanley, & Claffey, 2006; Fu, Ling, Jang, & Yin, 2006; Scott, 2003)

การเปิดเสรีด้านบริการสุขภาพนั้นอาจส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้รับบริการเข้ามาในประเทศไทย เนื่องจากชื่อเสียงด้านคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยว และราคาต่ำรักษา (พงษ์ศักดิ์ วิทยากร, 2555) จึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีทันตแพทย์เคลื่อนย้ายสู่ภาคเอกชนมากขึ้น อาจเกิดภาวะขาดแคลนคณาจารย์เพิ่มขึ้นเช่นในประเทศอินเดีย (Mahal & Shah, 2006) จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของระบบการพัฒนาคณาจารย์ให้มีจำนวนเป็นไปตามเกณฑ์เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ขณะที่ในด้านการเคลื่อนย้ายของทันตแพทย์นั้น ทันตแพทย์ชาวต่างชาติจะถูกจัดขบวนในเคลื่อนย้ายเข้าเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแข่งขันระหว่างผู้ประกอบการวิชาชีพ และ/หรือเพื่อคงไว้ซึ่งคุณภาพของการให้บริการ นอกจากนี้ยังมีความพยายามที่จะคงทันตแพทย์ที่มีความรู้ความสามารถของประเทศไม่ให้เคลื่อนย้ายออกนอกประเทศซึ่งคงธำรงไว้ซึ่งคุณภาพของการจัดการศึกษาและการบริการสุขภาพช่องปากนับเป็นกลวิธีที่จะหลีกเลี่ยงภาวะสมองไหลของบุคลากรสุขภาพช่องปาก (Donaldson et al., 2008)

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อวิชาชีพทันตแพทย์ จึงต้องเตรียมความพร้อมของนักศึกษา อาจารย์ บุคลากร เพื่อผลิตนักศึกษาที่มีทักษะทางภาษา ทักษะการทำงาน มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในประชาคมอาเซียน รวมทั้งควรมีการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อรองรับการเปิดเสรี ด้านการศึกษา และการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายอาชีพในอนาคต (กุลธิดา สิงห์สี, 2556) หากแต่การเปิดเสรียังคงมีอุปสรรคทั้งจากความแตกต่างของระบบการประกันคุณภาพและการรับใบอนุญาตความไม่กลมกลืนของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อผลิตทันตแพทย์ การขาดสมรรถนะกลางร่วมกัน และการปรับตัวอย่างเชิงซ้ำของเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและแบ่งปันทรัพยากรในการจัดการศึกษาร่วมกัน (Donaldson et al., 2008) รวมทั้งอาจก่อให้เกิดการดึงบุคลากรของภาครัฐเกิดภาวะสมองไหล (Gerlinger & Schmucker, 2007; Martineau, Decker, & Bundred, 2004; Pang, Lansang, & Haines, 2002; Wibulpoilprasert, Pachanee, Pitayarangsarit, & Hempisut, 2004; พัทธราวัลย์ วงศ์บุญสิน, 2557)

การประชุมวิชาการประจำปี สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์
ครั้งที่ 10 ประจำปี พ.ศ.2559 วันที่ 24-25 มีนาคม พ.ศ.2559 ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพฯ

แม้จะมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงการยอมรับร่วมวิชาชีพทันตกรรม (MRA on dental practitioners) แล้วก็ตาม ยังคงมีข้อกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมที่จะเคลื่อนย้ายไปยังประเทศปลายทาง ต้องมีขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมในประเทศต้นทาง มีประสบการณ์ในการทำงานอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในสาขาวิชาในระดับที่ยอมรับได้ จึงจะสามารถขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมในประเทศปลายทางได้ และยังคงปฏิบัติตามข้อกำหนดเฉพาะของแต่ละประเทศ เช่น การสอบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพโดยภาษาหลักของประเทศปลายทาง เช่น ในกรณีประเทศไทยนั้น กำหนดให้ผู้ที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมนั้น จะต้องสำเร็จการศึกษาจากสถาบันที่ทันตแพทยสภารับรองและผ่านการสอบขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรมซึ่งใช้ข้อสอบเป็นภาษาไทย ทำให้ความเป็นไปได้ที่จะมีการเคลื่อนย้ายของผู้ประกอบวิชาชีพมีน้อย หากแต่การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะเอื้อให้ผู้รับบริการเพิ่มขึ้น ทันตแพทย์ไทยในประชาคมอาเซียนจึงต้องปรับตัวสำหรับประชากรอาเซียน 640 ล้านคน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะทันตแพทยศาสตร์ในประเทศไทยควรมีการพัฒนากระบวนการรับนักศึกษาที่เอื้อต่อการเคลื่อนย้ายของนักศึกษาต่างชาติที่จะเข้ามาศึกษาในประเทศไทย โดยยังคงคำนึงถึงเสถียรภาพและความมั่นคงของระบบสุขภาพช่องปากในประเทศไทย
2. หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมการพัฒนานักศึกษาควรเอื้อต่อการผลิตทันตแพทย์ที่มีสมรรถนะในระดับนานาชาติ สามารถให้บริการแก่ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับผู้ประกอบวิชาชีพอื่นไม่ว่าจะเป็นชาติใดได้อย่างดี
3. หลักสูตรทันตแพทยศาสตร์บัณฑิตควรบรรจุรายวิชาด้านอาเซียนศึกษา เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับผลของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนต่อวิชาชีพทันตกรรม การศึกษาเพิ่มเติมในภาษาและวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน รวมทั้งสร้างการรับรู้ต่อข้อตกลงการยอมรับร่วมวิชาชีพทันตกรรม และผลกระทบของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน
4. จำนวนและคุณภาพของคณาจารย์เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อผลิตทันตแพทย์ การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอาจเป็นไปได้ทั้งโอกาสและอุปสรรค ดังนั้นคณะทันตแพทยศาสตร์ในประเทศไทยจึงต้องมีมาตรการในการพัฒนาคณาจารย์ในด้านวิชาการ วิชาชีพ และการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งเตรียมความพร้อมต่อภาวะสมองไหลที่อาจจะเกิดขึ้น
5. การจัดการศึกษาของคณะทันตแพทยศาสตร์ของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนมีความแตกต่างกัน หลากหลาย สาขาวิชาชีพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาระบบการรับรองและการประกันคุณภาพการศึกษาร่วมกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียนของผู้บริหาร คณาจารย์ และนักศึกษาทันตแพทย์
2. ศึกษาเปรียบเทียบสภาพการจัดการศึกษาเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนของคณะทันตแพทยศาสตร์ทั้ง 12 สถาบัน
3. พัฒนากลยุทธ์การจัดการศึกษาเพื่อผลิตทันตแพทย์ของประเทศไทยเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

บรรณานุกรม

ไกรวุฒิ เกียรติโกมล อาวุธ ศรีสุกรี และมยุรี สิงห์ไม่กข์. (2555). การประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาหลักสูตรตอบสนองความต้องการด้านวิชาชีพ. Paper presented at the การประชุมทางวิชาการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ประจำปี 2555, ศูนย์นันทนาการและการประชุมไบเทค บางนา.

- กุลธิดา สิงห์สี. (2556). อุดมศึกษาไทยในอาเซียน รูปแบบ แนวโน้ม และทิศทางการปรับตัวในอนาคต. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2(2), 11.
- คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต. (2548). ประกาศคณะทันตแพทยศาสตร์ว่าด้วยคุณสมบัติของผู้เข้าคณะทันตแพทยศาสตร์ที่สำเร็จจากโรงเรียนหรือหลักสูตรนานาชาติ พ.ศ.2548. Retrieved from www.rsu.ac.th/dental/:
- ชาญณรงค์ สังขอุยทธ์ และชะเอม พังนี่. (2557). กำลังคนด้านสุขภาพเมื่ออาเซียนไร้พรมแดน: บทเรียนจา สหภาพยุโรป. นนทบุรี: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.
- ณฑพล ศุกัญญ์เศรษฐกุล. (2557). ความพร้อมและความต้องการจำเป็นของนักศึกษาแพทย์ในการพัฒนา ทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการประกอบวิชาชีพแพทย์ภายใต้การเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558. ธรรมศาสตร์เวชสาร., 14(3), 9.
- ทันตแพทยสภา. (2558). รายชื่อคณะทันตแพทยศาสตร์ที่ทันตแพทยสภารับรองปริญญาทันตแพทยศาสตร บัณฑิต. Retrieved from <http://www.dentalcouncil.or.th/download/dentprogram.php>
- เพ็ญแข ลากยัง. (2554). ระบบสุขภาพช่องปากในกระแสเปลี่ยนแปลง. นนทบุรี: สำนักทันตสาธารณสุข.
- พงษ์ศักดิ์ วิทยากร. (2555). เปิดสุดยอดกลยุทธ์การบริหารโรงพยาบาลจากประสบการณ์สร้างโรงพยาบาล เครื่องข่ายที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ. นนทบุรี: โรงพิมพ์พิมพ์ทันตปากเกร็ด.
- พังราวลัย วงศ์บุญสิน. (2557). แพทย์และพยาบาลความท้าทายในตลาดศูนย์กลางสุขภาพ AEC. Retrieved from <http://www.thai-aec.com/957#ixzz3ypLmAiKe>
- พิศาล เทพสิทธิธา. (2556). ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกับการประกอบวิชาชีพของทันตแพทย์ไทย. วารสาร ทันตแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 6(26), 7.
- วิกานดา วรณวิเศษ. (2555). การเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่การเป็นประชาคมอาเซียน. สารานุกรมสภา, 2(6), 26.
- วิจิตร ศรีสุพรรณ สุธิตรา เหลืองอมรเลิศ และกฤษฎา แสงวงดี. (2555). การเตรียมความพร้อมของวิชาชีพการ พยาบาลเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. วารสารการพยาบาล, 27(3), 6.
- สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย. (2558). รายงานด้านทันตบุคลากร ประจำปี 2557. Retrieved from เอกสารอัดสำเนา:
- อัญชนา ณ ระนอง. (2554). ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจกับการเป็นศูนย์กลางบริการด้านสุขภาพของประเทศไทย. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 51(1).
- Acuin, J., Firestone, R., Htay, T. T., Khor, G. L., Thabrany, H., Saphonn, V., & Wibulpolprasert, S. (2011). Southeast Asia: an Emerging Focus for Global Health. *The Lancet*, 377(9765), 534-535.
- Bucur, M. V., Shanley, D. B., & Claffey, N. (2006). Contents of Stomatological Curricula in Europe. *Eur J Dent Educ*, 10(2), 61-66.
- Donaldson, M. E., Gadbury-Amyot, C. C., Khajotia, S. S., Nattestad, A., Norton, N. S., Zubiaurre, L. A., & Turner, S. P. (2008). Dental Education in a Flat World: Advocating for Increased Global Collaboration and Standardization. *J Dent Educ*, 72(4), 408-421.
- Fincham, A. G., & Shuler, C. F. (2001). The Changing Face of Dental Education: the Impact of PBL. *J Dent Educ*, 65(5), 406-421.
- Fu, Y., Ling, J., Jang, B., & Yin, H. (2006). Perspectives on Dental Education in Mainland China. *Int Dent J*, 56(5), 265-271.

การประชุมวิชาการประจำปี สหประชาชาติ มนุษยศาสตร์ และศึกษาศาสตร์
ครั้งที่ 10 ประจำปี พ.ศ.2559 วันที่ 24-25 มีนาคม พ.ศ.2559 ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์ กรุงเทพฯ

- Gerlinger, T., & Schmucker, R. (2007). *Transnational Migration of Health Professionals in the European Union*. *Cad Saude Publica*, 23 Suppl 2, S184-192.
- Hendricson, W. D., Andrieu, S. C., Chadwick, D. G., Chmar, J. E., Cole, J. R., George, M. C., . . . Innovation in Dental, E. (2006). *Educational Strategies Associated with Development of Problem-solving, Critical Thinking, and Self-directed Learning*. *J Dent Educ*, 70(9), 925-936.
- Huang, C., Bian, Z., Tai, B., Fan, M., & Kwan, C. Y. (2007). *Dental Education in Wuhan, China: Challenges and Changes*. *J Dent Educ*, 71(2), 304-311.
- Komabayashi, T., Razak, A. A. A., & Bird, W. F. (2007). *Dental Education in Malaysia*. *Int Dent J*, 57(6), 429-432.
- Komabayashi, T., Srisilapanan, P., Korwanich, N., & Bird, W. F. (2007). *Education of Dentists in Thailand*. *Int Dent J*, 57(4), 274-278.
- Mahal, A. S., & Shah, N. (2006). *Implications of the Growth of Dental Education in India*. *J Dent Educ*, 70(8), 884-891.
- Martineau, T., Decker, K., & Bundred, P. (2004). *"Brain Drain" of Health Professionals: from Rhetoric to Responsible Action*. *Health Policy*, 70(1), 1-10.
- Pang, T., Lansang, M. A., & Haines, A. (2002). *Brain Drain and Health Professionals*. *BMJ*, 324(7336), 499-500.
- Rohlin, M., Petersson, K., & Svensater, G. (1998). *The Malmo Model: a Problem-based Learning Curriculum in Undergraduate Dental Education*. *Eur J Dent Educ*, 2(3), 103-114.
- Scott, J. (2003). *Dental Education in Europe: the Challenges of Variety*. *J Dent Educ*, 67(1), 69-78.
- Tu, M.-G., Yu, C.-H., Wu, L.-T., Li, T.-C., & Kwan, C.-Y. (2012). *Dental and Medical Students' Perspectives on Early Exposure to PBL in Taiwan*. *J Dent Educ*, 76(6), 746-751.
- Wibulpolprasert, S., Pachanee, C. A., Pitayangsarit, S., & Hempisut, P. (2004). *International Service Trade and its Implications for Human Resources for Health: a Case Study of Thailand*. *Hum Resour Health*, 2(1), 10.
- Wu, Z. Y., Zhang, Z. Y., Jiang, X. Q., & Guo, L. (2010). *Comparison of Dental Education and Professional Development between Mainland China and North America*. *European Journal of Dental Education*, 14(2), 106-112.